

Ruch Biblijny i Liturgiczny

Nr 2

ROK XXV

1972

A R T Y K U Ł Y

Ks. Michał Tschuschke

TEOLOGIA CHRZTU DZIECI WEDŁUG NOWEGO RYTU W ASPEKCIE PERSONALISTYCZNYM

Idee personalistyczne wywierają swój wpływ na szereg kierunków nauki i życia. Znajdują swój oddźwięk także w dziedzinach teologicznych. Zasady personalizmu proponowane przez Mouniera czy Nedoncella stawiają osobę ludzką w centrum zainteresowania świata; jej rozwój i dobro stanowiące mają naczelne zadanie istniejącej rzeczywistości¹. Innymi słowy: prymat osoby ludzkiej nad otaczającym światem, troska o zachowanie jej godności — to główne hasła współczesnego personalizmu². Oficjalnym usankcjonowaniem zasad personalizmu w dziedzinie nauki teologicznej Kościoła jest konstytucja pastoralna o Kościele w świecie współczesnym. Rozdział I — zajmuje się godnością osoby ludzkiej. Encykliką o godności osoby nazwano *Pacem in terris* Jana XXIII.

¹ E. Mounier, *Manifest au service du personalisme*. Paris 1936; *Qu'est-ce que le personalisme*. Paris 1947; *Le personalisme*. Paris 1967. M. Nedoncelle, *Vers une philosophie de l'amour et de la personne*. Paris 1957.

² „Nie pomniejszając w żadnym przypadku dobrodziejstw zmechanizowanej dzisiaj po same uszy cywilizacji, nie można się jednak godzić na inspirowaną przez nią inercję osoby, na niesioną przez nią niewolę i widmo agonii osobowości. Stąd rodzi się właśnie u współczesnego człowieka skrajnie przeciwna i niezwykle dynamiczna tendencja, zmierzająca do uratowania personalnej wartości człowieka” A. Nossol, *Człowiek współczesny wobec Chrystusa w sakramencie*, „Homo Dei” 1 (1971) s. 23.

Adaptacja założeń personalistycznych w dziedzinie sakramentalnej jest bez wątpienia główną zasługą Schillebeeckxa³. W sakramentalnym rycie następuje spotkanie Osobowego Boga z osobą ludzką; ma ono charakter dialogiczny: inicjuje je Bóg, który zaprasza i obdarowuje Swym Życiem — bierze w nim udział człowiek, który na Boże wezwanie odpowiada całym swym zaangażowaniem czynnym i świadomym. Osoba ludzka zostaje ubogacona, podniesiona na wyższy poziom życia nadprzyrodzonego. Spotkanie to wymaga od człowieka pełnej aktywności: na etapie przygotowania — poprzez wiarę, nadzieję i miłość; podczas spotkania — poprzez świadome, czynne i pełne uczestnictwo w dialogu i po spotkaniu w realizacji przyjętych zobowiązań. Tak dynamiczne ujęcie współczesnej sakramentologii stoi w opozycji do reistycznego, rzeczowego traktowania sakramentów okresu przed Vaticanum II płynącego z przesadnego akcentowania zasady *ex opere operato*.

Odnowiony ryt chrzcielny akcentuje na wielu miejscach główne założenia personalistycznej sakramentologii⁴.

1. CHARAKTER DIALOGALNY

Istotnym dla struktury osoby ludzkiej jest jej charakter dialogalny. Zaznaczmy od razu istotne novum obecnego rytu a jednocześnie specyfikę chrztu dzieci: wszystkie czynności dialogiczne kierowane są i spełniane przez rodziców naturalnych, chrzestnych i uczestników i to nie w imieniu dziecka, ale swoim własnym. Występują tu dwa podmioty: rodzice spełniający wszystkie akty rozumne i wolitywne oraz dziecko osiagające skutek sakramentalny.

Inicjatorem dialogu jest Bóg — czytania biblijne podczas chrztu — *Effundam super vos aquam mundam* (Ez 36, 24—28), *Nisi quis renatu fuerit ex aqua* (J 3, 1—6), *Sinite parvulos venire ad me* (Mr 10, 13—16) i inne stanowią zaproszenie Boże do zbawczego dialogu.

Podczas spotkania chrzcielnego Bóg obdarza człowieka Swym Życiem. W formie negatywnej będzie to „*remissio omnium peccatorum*” (IC 2), modlitwa egzorcyzmu uściśli działanie Boże pod-

³ E. Schillebeeckx, *Christus — Sakrament van de Godsontmeting*. Bilthoven 1960; O. Semmelroth, *Gott und Mensch in Begegnung*. Frankfurt a M. 1956. Na terenie polskim idee personalizmu w sakramentologii rozwija W. Granat, *Sakramenty święte*, cz. II, Lublin 1966.

⁴ Źródło stanowi: *Ordo Baptismi Parvulorum* — editio typica: *De Initiatione Christiana* (IC), *De Baptismo Parvulorum* (BP). Źródło badawcze naszej problematyki stanowią nie tylko obrzędy i formuły modlitewne nowego rytu, ale także poprzedzające je wprowadzenia teologiczno-duszpasterskie odkrywające główne założenia, myśli przewodnie odnowionego rytu.

kreślając przede wszystkim „ab originali labe solutos” (BP 49); analogicznie modlitwa błogosławiąca wodę „a cunctis squaloribus vetustatis ablutus” (BP 54), także modlitwa przy namaszczeniu Krzyżmem „qui vos a peccato liberavit” (BP 62). Teksty te podkreślają tradycyjną naukę o brzemieniu grzechu z którym człowiek przychodzi na świat, będącym jakimś wewnętrznym dziedzicznym nieładem tkwiącym głęboko w człowieku. Chrzest jest sakramentem powrotu do Boga⁵ — *niechaj każdy z was ochrzci się w imię Jezusa Chrystusa na odpuszczenie grzechów waszych* (Dz 2, 28); Ananiasz powie do Szawła: *Wstań, ochrzcij się i obmyj grzechy swoje* (Dz 22, 16). Zauważmy, że analizując chrzest dzieci, przez które nowe Ordo rozumie tych, którzy „ad aetatem discretionis nondum pervenerint” — mówić możemy o grzechu pierworodnym.

Powrót do Boga utwierdza pakt przymierza z Bogiem, który — przy chrzcie dzieci — odnawiają rodzice katolicy: negatywnie poprzez odrzeczenie się szatana i pozytywnie przez wyznanie wiary „perentes infantium baptizatorum... pactum foederis novi confirmant” (IC 3). Ojcowie Kościoła od III wieku uważali te dwa akty za formę przymierza. Św. Jan Chryzostom napisze: „Musicie poznać znaczenie słów: Odrzekam się szatana. Słowa te są bowiem przymierzem z Panem”⁶.

W formie pozytywnej — po oczyszczeniu z grzechu — Bóg przekazuje ochrzczoneму nowe życie. Teksty chrztu ujawniają tę rzeczywistość w określeniach: nova creatura i regeneratio.

O nowym stworzeniu mówi wprost IC w art. 2: „nova creatura ex aqua et Spiritu Sancto effecti”; wkładając białą szatę celebrans mówi: „N.N. nova creatura facti estis” (BP 63). Słowa te są jakby echem Pawłowego stwierdzenia: *Jeśli kto jest w Chrystusie, jest nowym stworzeniem* (2 Kor 5, 17).

Chrzest jest także nowym narodzeniem, odrodzeniem jak to natychmiast pojął Nikodem. List do Tytusa sławi ów sakrament jako *kąpiel odrodzenia* (Tyt 3, 5). Modlitwa błogosławiąca wodę chrzcielną prosi, aby człowiek „in novam infantiam ex aqua et Spiritu Sancto resurgere mereatur” (BP 54), podobnie 5 modlitwa wiernych błaga, aby ochrzczeni „in vitam renascantur aeternam” (BP 220), wreszcie podczas namaszczenia Krzyżmem celebrans stwierdza: „Deus vos... regeneravit ex aqua et Spiritu Sancto” (BP 62)⁷.

⁵ W. Schenk, *Liturgia sakramentów świętych*, Lublin 1962, s. 55.

⁶ L. Ligier, *Biblijny symbolizm chrztu według Ojców i Liturgii. Concilium 1—10 (1966—7)* s. 48.

⁷ Odrodzenie chrzcielne dokonuje się „ex aqua et Spiritu Sancto” (IC 2; BP 53). Ma to być „aqua naturalis et munda, etiam scaturiens” (BP 18, 21). Modlitwa błogosławiąca wodę, poza czasem wielkanocnym, ukazuje wydarzenia historii zbawienia, które przygotowały i zapowiadały łaski chrztu. Duch Boży unoszący się nad wodami „inter ipsa mundii

Chrzest jest przejściem z ciemności do krainy światła — „hominem ereptum e tenebris in admirabile lucis tuae regnum transferet” (BP 49). Ojcowie Kościoła nazywają chrzest „oświeceniem (*illuminatio, photismos*)⁸. *Bóg jest światłością* (1 J 1, 5). Chrystus nazywa siebie *światłością świata* (J 8, 12). Ochrzczeni „*Christo illuminati*” (BP 64) albo „*gratia Sanci Spiritus illuminati*” (IC 3) stają się — według nomenklatury Nowego Testamentu — „*Filii lucis*” (BP 64). Widomym znakiem tej prawdy pozostanie świeca chrzcielna — zapalona po raz pierwszy przy chrzcie od świętych paschalnej i jako „*lumen Christi parentibus et patrinis concreditur fovendum*” (BP 64)⁹.

Oczyszczenie i odrodzenie chrzcielne u bogacza osobowość człowieka, podnosi na wyższy poziom w sferze życia i chwały Bożej. Wyraźnie stwierdza ten fakt idąc za św. Pawłem 2 art. IC: ochrzczeni „*a nativa hominum conditione in statum adoptionis filiorum transferuntur*”. Art. 5 dodaje za św. Piotrem nowe określenie tego związku z Bogiem: uczestnictwo w Bożej naturze — „*Baptismus homines efficit divinae consortes naturae et adoptionis filiorum*”. Do tych sformułowań nawiąże 3 i 4 modlitwa wiernych. Sobór Watykański II w Dekrecie o wychowaniu powie wyraźnie: „*Wszyscy chrześcijanie... jako nowe stworzenie dzięki odrodzeniu z wody i Ducha Św. nazywają się dziećmi Bożymi i są nimi*” (2).

promordia” udzielił żywiołowi mocy uświęcenia (BP 54). Figurą odrodzenia chrzcielnego stały się wody potopu — niszcząc stary świat grzechu sprawiły, że powstawał z nich nowy świat, oczyszczony, przywrócony do pierwotnej czystości. Ten sam element wody daje kres występkom i początek cnotom (BP 54). Temat przejścia przez Morze Czerwone sygnalizowany przez św. Pawła w 1 Kor 10, 1—2 — jest kolejną anamnezą chrzcielną. Lud uwolniony z niewoli faraona jest figurą ludu ochrzczonego (BP 54). Połączenie z działalnością Ducha Św. ukazują dwa wydarzenia Nowego Testamentu. Chrzest Chrystusa w wodach Jordanu podczas którego został On „*namaszczony Duchem Św.*” (BP 54; 223) oraz woda i krew wypływające z boku umęczonego Chrystusa (BP 54; 223). Zgodnie z tradycją obraz ten wskazuje na połączenie wody z Duchem Św. którego znakiem jest krew. Druga modlitwa błogosławiąca wodę podda inny motyw: w momencie wypłynięcia wody i krwi z otwartego boku „*nascetur Ecclesia*” (BP 223).

⁸ B. Mokrzycki, *Między pierwszym a drugim przyjściem Pana, W: Sakramenty Kościoła Posoborowego*, Kraków 1970, s. 370.

⁹ Odnośnie znaków Liturgii chrzcielnej należy stwierdzić, że odnowione obrzędy chrztu spełniają postulaty soborowe. Odnaczają się prostotą, są krótkie, jasne, bez niepotrzebnych powtórzeń. Usunięto wszystkie dublety (dwa wyznania wiary, trzy egzorcyzmy, które z teologicznego punktu widzenia zbyt mocno akcentowały wpływ i władzę szatana w duszy dziecka; pewien wpływ istnieje naskutek grzechu pierworodnego, ale nie może on być silniejszy od mocy Boga Stwórcy i Chrystusa Odkupiciela). Usunięto rytę budzące opory natury higienicznej (tchnienie, dotknięcie śliną) oraz te, które nie miały pełnej, zrozumiałej symboliki (podanie soli, namaszczenie na plecach). Przywrócono natomiast lub wprowadzono do obrzędów znaki pierwszej wartości np. wprowadzono piękną symbolikę paschału.

Ochrzczony zostaje włączony w życie Boga trójosobowego — nawiązuje ścisłą łączność z całą Trójcą Św. „baptizandi societam ineant cum Patre et Filio et Spiritu Sancto (IC 5) a w szczególności z Duchem Świętym, którego obecność określa się pojęciem zamieszkania „habitaculum Dei in Spiritu” (IC 4) „Spiritum Sanctum in eis habitare” (BP 49).

Ochrzczony nawiązuje także ścisłą łączność z Chrystusem¹⁰ — chrzest włącza go w tajemnicę paschalną Chrystusa. Katechumen za wzorem Chrystusa umiera, zostaje pogrzebany a następnie zmartwychwstaje; dzieje się to w dziedzinie życia nadprzyrodzonego — przejście ze śmierci grzechu do życia łaski. „Qui enim baptizantur, complantati similitudini mortis Christi, consepulti cum illo in mortem, convivificantur etiam in ipso et conresuscitantur” (IC 6). W nieco innych słowach odda tę myśl modlitwa nad wodą: „cum Christo consepulti per Baptismum in mortem, ad vitam cum ipso resurgant” (BP 54). Wszystko to dzieje się mocą „Mysterii Passionis et Resurrectionis Domini” (IC 6). Dlatego nowe Ordo zaleca przede wszystkim ritus immersionis, gdyż on lepiej obrazuje uczestnictwo w śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa (IC 22). Dla podkreślenia owego charakteru paschalnego zaleca się sprawowanie chrztu podczas Wigilii Wielkanocnej oraz w niedzielę, która jest cotygodniową Paschą (BP 9).

Ten ścisły związek zachodzący między Chrystusem a ochrzczonym nowe Ordo określa także innym pojęciem: wszczępienie — „viti verae palmites inserti” (3 modl. wiernych); wcielenie — „Christo incorporati” (IC 2); przyobleczenie — „Christum induistis” (BP 63). To dogłębne wszczępienie w Chrystusa powoduje włączenie ochrzczonego w funkcję kapłańską, profetyczną i królewską Zbawiciela. Znakiem tego włączenia jest namaszczenie Krzyżmem św., które upodabnia ochrzczonego do Chrystusa („namaszczonego Duchem Św.”), pozwala mu być uczestnikiem namaszczenia królów, proroków i kapłanów Starego Testamentu, czyni go członkiem ludu królewskiego i kapłańskiego. „Chrismatis unctio

¹⁰ Chrystocentryczne spojrzenie na sakramenty zostało w ostatnim okresie pogłębione i dopracowane. Chrystus jawi się w tym ujęciu nie tylko jako Ten, który je ustanowił, ale będąc sam pierwszym, podstawowym sakramentem (Ursakrament), znakiem objawiającym Boga i obdarzającym Jego życiem — spotka się w każdym z sakramentów osobiście z człowiekiem, by włączyć go w swe zbawcze misterium. Momentem zaś istotnym owego zbawczego dzieła stały się ostatnie chwile pobytu Chrystusa na ziemi — Jego męka, śmierć oraz zmartwychwstanie i wniebowstąpienie. Misterium paschalne Chrystusa obejmuje zatem nie tylko część negatywną — cierpienie psychiczne, fizyczne, śmierć; ta ostatnia jest tylko przejściem (transitus), koniecznym środkiem do zdobycia właściwego celu, jakim jest życie w pełni odniesionego zwycięstwa (część pozytywna). Tajemnica paschalna w życiu chrześcijanina polega na partycypacji w tym dziele soterycznym Chrystusa. Dokonuje się to właśnie przez sakramenty. Pierwsze sakramentalne spotkanie z Chrystusem (chrzest) tę łączność inicjuje.

qua significantur baptizati sacerdotium regale eiusque in populi Dei consortium ascriptio" (BP 18, 3). Modlitwa podczas namaszczenia potwierdza tę prawdę jeszcze wyraźniej: „Christi sacerdotis, prophetae et regis membra permaneatis in vitam aeternam" (BP 62) ¹¹.

Tak więc skutki spotkania sakramentalnego mają charakter wybitnie personalistyczny — podczas chrztu dokonuje się wywyższenie osobowości człowieka do przekraczających wymagalności istoty ludzkiej granic bytu Bożego.

Charakter dialogiczny spotkania sakramentalnego domaga się pełnej aktywności człowieka przed, podczas i po spotkaniu. W odniesieniu do rodziców dziecka chrzczonego nowe Ordo stawia to zagadnienie jasno i stanowczo. Przed celebracją sakramentu mają oni — przez dłuższy czas — samodzielnie lub z pomocą innych, poprzez lekturę czasopism, książek, katechizmu przygotować się „ad consciam celebrationem" (Bp 5, 1). Przygotowanie to ma objąć przede wszystkim uaktywnienie wiary: sakramenty bowiem wiarę zakładają. Podczas chrztu rodzice „partes revera proprias exercent... verum praestant ministerium" (BP 5, 3) spełniając 6 czynności wyraźnie dla nich zastrzeżonych ¹². Delikatny problem wyznania wiary w przypadku, gdy jedno z rodziców uczynić tego nie może — nowe Ordo rozwiązuje w duchu uszanowania podstawowych praw osoby „si quis... professionem fidei emittere nequeat... tacere potest" (BP 5, 4). Po chrzcie rodzice dziecka winni spełnić przyjęte na siebie zobowiązania, doprowadzenia swego dziecka, które stało się dzieckiem Bożym „ad cognoscendum Deum" (BP 5,5) oraz do pełni inicjacji chrześcijańskiej poprzez Bierzmowanie i Eucharystię.

2. CHARAKTER EGZYSTENCJALNY

Obok elementu dialogalnego specyfiką osobowości jest jej charakter egzystencjalny — osoba nie posiada charakteru statycznego, jest realnością konkretną i dynamiczną ¹³. Nowe Ordo wydaje się spełniać i ten postulat personalizmu. Na wielu miejscach akcentuje

¹¹ Wydaje się, że mimo powyżej przytoczonych akcentów chrystocentrycznych ukazanie roli Chrystusa podczas sakramentalnego spotkania chrzcielnego nie zostało w pełni wykorzystane i należyście podkreślone. Wydaje się, że brakuje w nowym rycie stwierdzenia — *expressis verbis* — aktualnej obecności Chrystusa. Obecność ta istnieje. Znana jest z innych stwierdzeń: Chrystus obecny w zgromadzeniu, w słowie, w szafarze, w symbolu świecy paschalnej. Brak jednak potwierdzenia tej prawdy — *expressis verbis* — pozostawia uczucie niedosytu.

¹² a) prosić publicznie o chrzest swojego dziecka, b) nakreślić na jego czole znak krzyża, c) wyrzec się szatana i wyznać swoją wiarę, d) podać swoje dziecko do chrzcielnej kąpieli, e) trzymać zapaloną świecę dziecka, f) przyjąć specjalne błogosławieństwo dla matki i ojca.

¹³ A. Nossol, *Teologia życia osoby ludzkiej*, „Ateneum Kapłańskie" T. 76 (1971) s. 176.

ono niebezpieczeństwo skostnienia, zrutynizowania, braku aktualizacji. Ordo przewiduje 6 możliwych rytów w zależności od sytuacji (pro pluribus; pro uno; pro magno numero; absente sacerdote et diacono, a catechistis; in periculo vel articulo mortis; deferendi iam baptizatum). Textus diversi zawierają 21 czytań biblijnych, 5 modlitw wiernych, 3 modlitwy błogosławiące wodę, 4 wersje błogosławieństwa końcowego. Sam celebrans winien uwzględnić vota fidelium, korzystając z przysługującego mu prawa wyboru spośród wielu możliwości; winien dostosowywać formy liturgiczne, głoszone słowo do aktualnego zapotrzebowania uczestników. Ordo na wielu miejscach sygnalizuje „aliquas accomodationes et aptationes” pozostawienie rozważaniu i decyzji celebransa. Szafarz — zalecają wskazania — winien często kierować admonicje, słowa pouczenia i to nie stereotypowe, ale dostosowane do okoliczności („his vel similibus verbis; aliis verbis, in dialogo, uti potest; nova inserere, quo aptior fiat oratio”). Posługę jego winna cechować życzliwość i postawa w pełni ludzka „studeat se humanum affabilemque omnibus exhibere” (BP 7). Świadectwem postawy personalistycznej jest także zasada unikania acceptio personarum. Wbrew pozorom zasada ta nie jest sprzeczna z założeniami personalizmu, gdyż przestrzega przed nadużyciami, które mogłyby sugerować brak sprawiedliwości i nierówność w sprawowaniu czynności sakramentalnych.

Wszystkie wyżej wskazane zalecenia nowych obrzędów zdają się spełniać postulaty współczesnego personalizmu — troskę o rozwój osobowości, poszanowanie godności człowieka, aktywność i wolność ludzkiej osoby.

3. CHARAKTER SPOŁECZNY

Wszystkie dotychczasowe rozważania mogłyby prowadzić do wniosku, że personalizizm jest zamaskowaną formą indywidualizmu. Tak jednak nie jest. Mounier podkreślał stanowczo, że osoba ludzka dla swego rozwoju potrzebuje kontaktu z drugim człowiekiem; jest skierowana ku drugiej osobie i ku światu, w którym istnieje¹⁴. W omawianym przez nas zagadnieniu sakramentalne spotkanie Boga z człowiekiem dokonuje się na płaszczyźnie eklezjalnej, w obrębie i w ramach Kościoła, będącego Ludem Bożym¹⁵.

¹⁴ „Osoba ludzka nie przeciwstawia się pojęciu „my” — to „my” ją utwierdza i wzbogaca; przeciwstawia się natomiast formie bezosobowej, zacierającej poczucie odpowiedzialności i tyranizującej człowieka” E. M o u n i e r, *Co to jest personalizizm*, Kraków 1960, s. 201.

¹⁵ Eklezjologia współczesna stawia problematykę sakramentalną w centrum swego zainteresowania. Sakramenty bowiem wchodzą w zasadniczą strukturę Kościoła. Z jednej strony Kościół tworzy sakramenty, jest nie tylko ich szafarzem, ale sam będąc także sakramentem Chrystusa, aktualizuje, spełnia swą funkcję soteryczną właśnie poprzez znaki sakramen-

Chrzest jest — według art. 3 IC — pierwszym sakramentem nowego prawa, bramą życia i królestwa; sakramentem, w którym Chrystus chce wszystkim udzielać życia Bożego i który powierzył Kościołowi razem z Ewangelią: *idąc nauczajcie wszystkie narody chrzcząc je...* (Mt 28, 19). Jest pierwszym nie tylko w sensie chronologicznym, ale winien także zyskać to miejsce w praktyce Kościoła. Nie może być więcej sprawowany w pośpiechu, między nabożeństwami, w pustym kościele, tylko przy obecności chrzestnych. Sprawowany odtąd podczas Mszy św., z dziećmi na rękach rodziców, w pośrodku społeczności Kościoła uczestniczącej czynnie i świadomie, ma stać się przeżyciem i wydarzeniem nie tylko dla rodziny i krewnych, ale dla całej społeczności parafialnej uradowanej rodzinami dla Boga i Kościoła nowego członka Ludu Bożego.

Chrzest jest — według tego samego art. 3 — przede wszystkim sakramentem wiary. Chrzest od początku otrzymał ściśle powiązanie z wiarą¹⁶. Obowiązek wiary nie dotyczy oczywiście aktualnie chrzczonego niemowlęcia „*parvuli fidem propriam habere et profilteri nequeunt*” (BP 1). Podmiotem wiary jest Kościół — „*Ecclesia fidem ab Apostolis acceptam tradit et nutrit... infantes in fide illius baptizantur* (IC 7). To twierdzenie powtórzy się kilkakrotnie: „*Ecclesiae fidem*” (IC 9), „*in fide ipsius Ecclesiae*” (BP 2). Wyznawcami wiary Kościoła są rodzice dziecka, chrzestni i uczestnicy, którzy przedstawiają społeczność Kościoła lokalnego, a także powszechnego (BP 2). Wiara ich winna być „*vera et actiosa*” (IC 3), dlatego powinni się do tego przygotować, nawet przed urodzeniem dziecka, poprzez pewnego rodzaju katechumenat dorosłych. Swoją wiarę pogłębiają podczas liturgii słowa (BP 17). O tę wiarę pytani są bezpośrednio przed chrztem ich dziecka (BP 56). Mają oni następnie obowiązek tę wiarę przekazywać swemu dziecku: celem ich pracy wychowawczej jest doprowadzenie dziecka do poznania nauki Bożej objawionej w Chrystusie, aby ono w końcu samo przyjęło wiarę, w której zostało ochrzczone (BP 3).

Chrzest jest sakramentem włączającym w grono członków Kościoła, a także w święty, kapłański Lud Boży. Nowe Ordo podaje tę prawdę w sformułowaniach: „*Ecclesiae incorporantur*” (IC 4), „*constituuntur in populum Dei*” (IC 2), „*aggregati populo*” (BP 62). Stąd dziecko ma prawo do miłości i pomocy całej społeczności (BP 4). Nowe obrzędy podkreślają z naciskiem wielką rolę zgromadzonego podczas chrztu Ludu Bożego Kościoła lokalnego, „*Populus Dei in Baptismate magnas partes habet*” (BP 4). On to: „*ma-*

talne. Z drugiej strony sakramenty tworzą Kościół — każdy z nich dodaje jakiś element w budowie Kościoła. Stąd wszystkie sakramenty mają charakter społeczny; służą nie tylko rozwojowi jednostki, ale wpływają na konsolidację całego Kościoła.

¹⁶ Alois Stenzel, „*Czasowe*” i „*ponadczasowe*” elementy w historii katechumenatu i chrztu, *Concilium* 1—10 (1966—7) s. 59.

nifestetur fidem" (IC 7), „assensum suum una cum celebrante profert" (BP 4), „gaudium exprimatur" (IC 7). Dlatego nawet podczas chrztu in periculo mortis zatroszczyć się należy by w miarę możliwości zebrała się „parva communitas" (IC 16). Dlatego chrzest winien się odbywać in ecclesia parociali (B 10). Zgromadzony Lud Boży winien ukazywać swoją strukturę hierarchiczną — dlatego biskupi jako praecipui dispensatores winni udzielać chrztu zwłaszcza podczas Wigilii Paschalnej; szafarz chrztu może korzystać z pomocy innych kapłanów, diakonów i ludzi świeckich (IC 15; BP 34; 50; 61; 62).

Chrzest stanowi także sakramentalny węzeł jedności — powie IC (4) za dekretem o ekumenizmie (22) — trwający między wszystkimi przezeń odrodzonymi. Stąd utrzymuje jakąś wspólnotę z wszystkimi braćmi noszącymi imię chrześcijańskie i stąd nie należy go powtarzać, o ile został poprawnie spełniony także przez braci odłączonych. Skutek jego jest bowiem niezmienny, czego symbolem w liturgii łacińskiej jest namaszczenie Krzyżem św.

Przytoczone przykłady wskazują, że odnowiony ryt chrzcielny w pełni ukazuje tendencje eklesjalne współczesnej sakramentologii.

Reasumując należy stwierdzić, że aczkolwiek nowe Ordo Baptismi Parvulorum nie wnosi żadnych nowych rozwiązań, nie stawia nowych zagadnień teologicznych odnośnie chrztu dzieci, uwzględnia jednak główne aspekty współczesnej teologii sakramentów, a zwłaszcza tendencje personalistyczne sakramentalologii posoborowej. Wydaje się więc, że będzie także odpowiadał zapotrzebowaniu i mentalności współczesnego człowieka. Powyższe opracowanie nie wyczerpuje całej problematyki teologii chrztu — jest tylko zasygnalizowaniem istniejących aspektów personalistycznych, które będą domagały się głębszego i szerszego opracowania naukowego.

Poznań

KS. MICHAŁ TSCHUSCHKE

Ks. Wacław Schenk

Z HISTORII LITURGII CHRZTU

1. Chrzest „w imię Jezusa" spotykamy od początków istnienia gminy chrześcijańskiej w Jerozolimie. *Ci, którzy przyjęli jego (Piotra) słowa, ochrzczeni byli i przyłączyło się dnia onego około trzech tysięcy dusz* (Dz 2, 41). *Ochrzczony uczestniczył w nauce Apostołów, we wspólnocie łamania chleba i w modlitwach* (Dz 2, 42). Sposób udzielania chrztu był prosty — polegał na oczyszczającej kąpieli. Wydaje się, że zupełne zanurzenie w wodzie nie stanowiło ogólnej praktyki; w niektórych wypadkach było to wprost niemoż-